

Oponentský posudek bakalářské eseje

Martin Tomeš: „Město Most jako experiment socialistického modernismu v urbanismu a krajině“

Praha: FHS UK, 2024

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Tourek, Ph.D.

1) Problém vlastního vymezení tématu a smyslu práce

Práce Martina Tomeše se věnuje ojedinělému fenoménu v nedávné domácí historii urbanismu, a sice vybudování zcela nového města jako náhrady za původní, zrušené historické město, které muselo ustoupit povrchové těžbě hnědého uhlí. Zničení historického města most bylo a zůstává kontroverzním tématem, které na jednu stranu představuje projev necitelnosti k vlastní kulturní a společenské historii, jednak může být hodnoceno jako odvážný projekt realizace modernistické utopie. Autor v úvodu tvrdí, že bude sledovat dva cíle, „**proměnu** středověkého města v moderní socialistické město budoucnosti“ a zároveň jeho „zasazení do širšího kontextu“ (s. 7). Nemyslím si však, že termín „proměna“ je adekvátní, protože historické město bylo až na pár přenesených atributů zcela vymazáno z mapy. Příhodnější formulací by asi bylo „**nahrazení** středověkého města zcela novým socialistickým městem“.

2) Otázka metodičnosti přístupu

Autor uvádí, že „bakalářská práce není striktně rozdělena do jednotlivých kapitol a podkapitol...“ a že se raději pokusí „o souvislý výklad“, kdy „...každá část výkladu sleduje určitou vývojovou etapu města a propojuje ji s širším dobovým kontextem pro lepší porozumění (7)“. Tvrzení se mi zdá poněkud v kontradikci, nicméně vlastní text nakonec postupuje vcelku logicky, metodicky a přehledně. Nejprve připomíná dávnou historii původního města Most a postupně rozkrývá hospodářské, národnostní, politické i ideové příčiny, které ke drastickému aktu zničení města vedly. To je asi také hlavní klad práce, že s patričním vědeckým odstupem vidí demolici historického města jako vcelku logický výsledek souběhu mnoha faktorů, mezi něž patřilo především chátrání města po odsunu Němců, politická potřeba ukázat zájem totalitního režimu o zlepšení životních podmínek místního obyvatelstva, dominance technokratického myšlení zaměřeného na ekonomický prospěch a modernistická představa o ideálním urbanismu města. Ačkoliv autor prohlašuje, že „architektura reflektuje společnost, její názory a přesvědčení i technickou vyspělost (7)“, mnoho autentických reflexí dobového společenského vědomí – kromě éry uvádění vědeckotechnických poznatků do praxe a úvah některých zúčastněných architektů – vlastně práce neuvádí. Přitom by asi bylo možné nalézt v dobovém tisku reakce na výstavbu nového Mostu a celkový étos, který ji provázel.

3) Věcné poznámky

V práci tohoto typu, která se může stát vhodným materiálem pro hledání historických faktů, by jistě neškodilo pečlivěji připomínat datování některých skutečností (data vzniku a výstavby mosteckých sídlišť, postupné bourání starého Mostu ad.). Určité nadbytečné opakování některých konstatování v různých kapitolách poněkud zpomaluje tok textu (např. potřeba vytěžení nalezišť uhlí pod městem Most – s. 42, 43, 44, 54, 57, 58), případně aktuální položení „důrazu na těžký průmysl“ (s. 25, 33, 36, 40, ad.). Skon Stalina (který byl v roce 1953 a nikoliv 1952 – s. 35) zjevně v daném okamžiku neměl tak významný vliv. Tím se stal

až XX. sjezd KSSS v roce 1956, který vypořádání se s „dobou kultu“ teprve deklaroval a měl tudíž vliv na interní politiku sovětských satelitů (Stalinův pomník na Letné byl odstřelen např. až v roce 1962). Konstatování o „prosazování estetiky socialistického realismu od 30. let 20. století (s. 54)“ může vést k mylnému dojmu, že se týká našeho domácího prostředí, což byla pravda až od počátku 50. let. Je samozřejmě sporné, jestli účelová snaha získat státní zakázky byla u architektů stalinské totality spojena s jejich „obdivem“ pro historizující slohy (s. 35). Tvrzení, že „těžařské společnosti působící v tomto regionu postupně pojí síly a formují společně Severočeské hnědouhelné doly (SHD) (s. 22)“ zní v direktivně a centralisticky řízeném státě poněkud komicky. Jistě lze ocenit autorovu práci s obrazovými zdroji.

4) Hodnota pramenů a poznámkového aparátu

Výběr použité literatury je přijatelný, nicméně vzhledem k avizovanému cíli představit světonázorové pozadí instalace nového Mostu možná poněkud skromný. Jde o práce k historii místa (Krejčí, Beneš, E. D.), práce o regionálních podmínkách (Spurný), práce vztahující se k teorii architektury (Hrůza) či zdroje podávající informace o faktech místní architektury (Fröhlichová, Tichá). Stálo by možná za to doplnit literaturu o sondy do světonázorového pozadí doby ze sociologických i kulturních zdrojů (např. v závěru existence starého Mostu se realizovala venkovní výstava ve zbývajících ulicích, kterou uskutečnili umělci tehdejší šedé zóny). Možná by byl zajímavý i poukaz na knihu Michela Ragona *Kde budeme žít zítra*, která vznikla roku 1967 a překvapivě byla stejného roku vydána i v češtině.

Literatura a internetové zdroje jsou zapsána bibliograficky správným způsobem. Přímé citace i parafráze jsou vyznačovány nejen uvozovkami, ale i kurzívou, což je redundantní a navíc vytváří problém se zachováním případného grafického zvýraznění v původních textech. Poznámky pod čarou jsou využívány jednak k uvedení citované literatury, jednak k doplňujícím úvahám.

5) Jazyková stránka práce

Jazyk práce vcelku odpovídá požadavkům na odborné vyjadřování, pouze místy autor nedokáže vzdorovat tlakům klišé, což je v případech formulací připomínajících minulé doby poněkud nadneseně nepatřičné. Jsou např. vojenské akce spojenců proti německé fašistické armádě výrazem „běsnící armády“ (s. 26)? Nicméně autorovy formulace jsou v zásadě gramaticky správné, logické a srozumitelné.

6) Závěrečné hodnocení

Na autorově práci je nutné ocenit vědecký odstup, což v případě jeho určité osobní angažovanosti jako mosteckého rodáka jistě nebylo snadné. Situaci se zbouráním historického města Most nevidí jako jednostranný akt totalitní z vůle, ale jako souběh mnoha faktorů (demografická diskontinuita, technokratické smýšlení, ideologická jednostrannost). Práce postupuje vcelku metodicky, k některým faktům se bohužel opakovaně vrací, což jí ubírá na čtivosti, historické chápání doby místy poněkud vychyluje smířlivou retuší, nicméně je napsána adekvátně odborným jazykem.

Práci navrhuji k obhajobě, moje hodnocení je velmi dobře, tedy „2“.